

Yli-Hemminki, Esko

Theorising the Criminal Law's Person: Perspectives on the Human Individual, Problems of Assumed Properties, and Normative Solutions

Helsingin yliopisto 2025. 300 sivua.

Lakimies
1/2026
s. 152–161

1. Aluksi

Aloitin tämän kirjallisen lausuntoni esittämällä yleiskatsauksen väitöskirjasta. Puollan Esko Yli-Hemmingin väitöskirjan *Theorising the Criminal Law's Person: Perspectives on the Human Individual, Problems of Assumed Properties, and Normative Solutions* hyväksymistä oikeustieteen tohtorin tutkintoon kuu-luvaksi oikeustieteelliseksi väitöskirjaksi. Tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja tulokset on käsitelty väitöskirjassa riittävän perusteellisesti. Mielestäni kyseessä on erinomainen väitöskirja.

Väitöskirja käsittelee rikosoikeuden henkilöä (the criminal law's person, CLP). Väitöskirjassa esitetään, että henkilön käsite on ”vastuun ja rikosoikeuden soveltamisen taustalla oleva perustavanlaatuinen oletus ihmisluonnosta”(s. 12). Rikosoikeuden henkilö on merkittävä ajatus, koska se on rikosoikeuden ytimessä ja osittain oikeuttaa rikoslain tavoitteet ja soveltamisen.

Väitöskirjan keskeinen väite on, että modernin liberaalin rikosoikeuden kriisin aikana rikosoikeuden henkilön taustalla olevat oletukset, joita on pidetty pitkään itsestään selvinä, on rakennettava uudelleen, jotta rikosoikeudesta voidaan tehdä oikeudenmukaisempaa ja jotta voidaan varmistaa rankaisemisen oikeutus.

Väitöskirjassa esitetään, että liberaalissa länsimaisessa rikosoikeudessa käytetään neljää erilaista näkökulmaa tai ominaisuusjoukkoa rikosoikeuden henkilöön. Ne ovat vastuullinen subjekti, vaarallinen rikoksentekijä, tieteellinen objekti ja sosiaalinen itse. Nämä eri näkökulmat ovat sisäisesti ristiriitaisia tai epäjohdonmukaisia rikosoikeuden erilaisten tavoitteiden tai käyttötarkoitusten vuoksi. Rikosoikeuden henkilön näkökulmat ovat ongelmallisia myös ulkoisesti, jolloin ulkoisella tarkoitetaan rikosoikeuden henkilön suhdetta tieteelliseen käsitykseen ihmisestä, todellisesta yksilöstä (the individual in reality, IoR), joka on metafysiikan alaa, ja tieteellisestä representaatiosta (scientific representation, SR).

* Virallisen vastaväittäjän, professori *Arlie Loughnanin* Helsingin yliopiston oikeustieteiden tiedekunnalle antama 16.9.2026 kirjattu lausunto vähäisin muutoksin. Lausunto on käännetty englannista suomeksi DeepL-käännösohjelmaa apuna käyttäen. Käännöksen ovat tarkastaneet yliopistonlehtori Esko Yli-Hemminki ja professori Sakari Melander.

Väitöskirjassa käsitellään neljää pääasiallista tutkimuskysymystä:

1. Miten oletukset rikosoikeuden henkilöstä on konstruoitu rikosoikeuden taustalla?
2. Millaisen henkilön rikosoikeus olettaa?
3. Mitä oikeudellisia ja tieteellisiä ongelmia näistä oletuksista syntyy?
4. Miten oletusta rikosoikeuden henkilöstä tulisi kehittää rikosoikeuden parantamiseksi?

Filosofista tutkimusmenetelmää käyttäen väitöskirjassa esitetään ensin yksityiskohtainen kuvaileva teoria rikosoikeuden henkilöstä (dekonstruktio) ja sen jälkeen normatiivinen teoria (rationaalinen rekonstruktio), joka perustuu positiivisen yleisprevention tulevaisuuteen suuntautuvaan tavoitteeseen pohjoismaisen mallin mukaisesti. Väitöskirja päättyy lyhyeen keskusteluun siinä toteutetun tutkimuksen merkityksestä.

Mielestäni väitöskirja on merkittävä ja omaperäinen panos, jolla tuotetaan uutta tutkittua tietoa. Kirja esittelee syvällisen ja pohdiskelevan lähestymistavan rikosoikeuden henkilöön. Se perustuu erittäin laajaan filosofiseen ja teoreettiseen tutkimuskirjallisuuteen ja tarjoaa omaperäisen ja vakuuttavan näkökulman rikosoikeusteorian merkittävään aiheeseen. Nautin väitöskirjan lukemisesta ja kirjoitan tämän lausunnon odottaen innolla väitöskirjan julkaisemista monografiana, joka tulee merkitsemään merkittävää ja tärkeää panosta rikosoikeusteoriaan.

Esitän seuraavaksi yksityiskohtaisen keskustelun väitöskirjasta neljän otsikon alla, jotka muodostivat väitöskirjan vastaväitöksen rakenteen Helsingin yliopistossa 6.9.2025.

2. Yksityiskohtainen keskustelu

2.1. Aihe ja tutkimuskysymykset

Kuten edellä mainittiin, väitöskirja käsittelee rikosoikeuden henkilöä – rikosoikeuden taustalla olevia perustavanlaatuisia oletuksia ihmisluonnosta (sivu 2). Tämä henkilö oikeuttaa väkivaltaiseksi instituutioksi katsotun rikosoikeuden tavoitteet (sivu 2). Väitöskirjassa lähestytään rikosoikeuden henkilöä poliittisena ajatuksena, joka oikeuttaa rikosoikeudellisen vastuun, syyttämisen (blaming) ja rangaistuksen käytön (sivu 3). Nämä ovat näkökulmia rikosoikeuden henkilöön, jolla sanotaan olevan tiettyjä ominaisuuksia, jotka ulottuvat mentaalisten kykyjen lisäksi luonteen ja jopa terveyden tarkasteluun, kuten psykiatriisiin arviointeihin (sivu 3).

Väitöskirjassa esitetyt pääargumentit ovat seuraavat:

1. Rikosoikeudella on useita poliittisia tavoitteita, jotka edellyttävät erilaisia näkökulmia ihmiseen. Nämä näkökulmat sisältävät rikosoikeuden henkilön ominaisuudet.
2. Rikosoikeuden yleisessä osassa on neljä näkökulmaa rikosoikeuden henkilöön.
3. Rikosoikeuden oletuksissa on oikeuden sisäisiä ristiriitoja ja ulkoisia ongelmia, kun näitä oletuksia verrataan tieteellisiin ihmiskuvauksiin. Näiden ristiriitojen vuoksi on tarpeen kehittää normatiivinen teoria rikosoikeuden henkilöstä.
4. Normatiivinen teoria kehitetään tulevaisuuteen suuntautuvan positiivisen yleisprevention tavoitteen pohjalta, jotta käyttäytymistä voidaan ohjata syyherkkyyden (reason-responsiveness) ja ihmisoikeuksien perusteella. Kaikkia ihmisiä tulisi pitää yhdenvertaisina. Myös sosiaalinen konteksti ja tieteellinen tieto tulisi ottaa huomioon.

Väitöstilaisuudessa kysyin väittelijältä, miksi hän piti rikosoikeuden henkilöä yhtenäisenä kokonaisuutena, joka koostuu erilaisista näkökulmista eikä esimerkiksi joukosta kokonaisuuksia, joilla on toisinaan normaaleja ja toisinaan epänormaaleja ominaisuuksia. Väittelijä vastasi mielestäni tyydyttävästi, että rikosoikeus tarkastelee ihmisyksilöitä ja että tämän ajatuksen normatiivisena lähtökohtana pitäisi olla vain yksi käsitys henkilöstä, joka muodostaa rikosoikeuden perustan. Tilanne on tämä, vaikka tämä käsitys ja tieteellinen todellisuus voivat olla ristiriidassa keskenään. Väittelijälle tämä kanta on houkutteleva, koska se heijastaa johdonmukaisuutta, noudattaa yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja rajoittaa rikosoikeuden käyttöä pelkkään ennaltaehkäisyyn.

Vastauksessaan väittelijä perustelee keskeisen käsityksensä, joka on ollut teoksen taustalla alusta asti. On tärkeää ymmärtää tämä, koska juuri tämä käsitys muodostaa perustan väittelijän erityiselle lähestymistavalle rikosoikeuden henkilöön: se koostuu erilaisista näkökulmista ja ominaisuuksista, koska kaikki ihmiset, joilla on tarvittavat ominaisuudet, ovat rikosoikeuden henkilöitä ja ne, joilla niitä ei ole, eivät ole; heillä on kuitenkin ihmisarvo. Kuten väittelijä myönsi vastauksessaan, tämä on normatiivinen kanta, ja kuten mainitsin, pidin sitä tyydyttävänä. Monografiana julkaistavaa väitöskirjaa valmisteltaessa on kuitenkin mahdollista tehdä selväksi, että tämän kannan omaksuminen on valinta, jossa tunnustetaan väittelijän teoreettiset sitoumukset. Ehdotan, että tämä olisi hyväksyttävä ja suoraviivaisempi perusta kirjan myöhemmälle argumentaatiolle.

Tämän kysymyksen jatkoksi kysyin väitöksessä väittelijältä, miksi hän katsoo, että tällaiselle ongelmalliselle oletukselle perustuva rikosoikeusjärjestelmä on rikki, vaikka se näyttää toimivan. Väittelijä vastasi tähän kysymykseen erityisen hyvin. Vastauksessaan hän selitti, että nykyisessä muodossaan rikosoikeuden henkilö tarjoaa liian laajan perustan valtion vallankäytölle ja rikosoikeuden käytölle. Lisäksi väittelijä huomautti, että nykyisin rikosoikeuden henkilön

käsite tarjoaa liian paljon valinnanvaraa rikosoikeuden poliittiseen käyttöön. Tämä tarkoittaa, että väitöskirjassa viitatuissa länsimaisissa liberaaleissa järjestelmissä turvaudutaan rikosoikeuteen liian usein tai liian helposti. Tämä vastaus ei ainoastaan tarjoa vahvaa selitystä väitteelle, jonka mukaan rikosoikeusjärjestelmä on rikki, vaikka se näyttää toimivan, vaan se myös korostaa väitöskirjassa käsitellyn aiheen vakavuutta ja ajankohtaisuutta. Aiheen merkitys viittaa tämän työn laajempaan merkitykseen rikosoikeusteorian kannalta.

Viimeinen mainittava seikka, joka liittyy väitöskirjan aiheeseen ja tutkimuskysymyksiin, koskee väitöskirjan osia, jotka liittyvät tieteelliseen representatioon (SR) ja todellisuuden yksilöön (IoR). Väitöskirja viittaa tieteellisessä tiedossa esiintyviin subjektiivisuuden käsitteisiin ja selittää, että tämä on paras tapa kuvata todellisuutta, koska meillä ei ole itsenäistä pääsyä todellisuuteen. Kuten väitöskirjassa selitetään, tieteellinen esitys tulisi ottaa huomioon rikosoikeuden henkilön uudelleen rakentamisessa. Väitöstilaisuudessa kysyin väittelijältä, miksi on tärkeää, että rikosoikeuden henkilö ottaa tieteellisen esittämisen vakavasti, kun se perustuu todellisuuden yksilön epärealistisiin ja moralistisiin käsityksiin. Väittelijä vastasi vakuuttavasti, että tiede on paras työkalu, joka meillä on todellisuuden esittämiseen ja että tämä on otettava huomioon rikosoikeuden henkilön arvioinnissa (dekonstruoinnissa ja rekonstruoinnissa), koska henkilön perustuminen moraaliseen ja poliittiseen todellisuuteen on liian sattumanvaraista. Tämä vastaus osoittaa, miten väitöskirja on vuorovaikutuksessa kehittyvän tieteellisen tiedon, kuten kognitiotieteen, kanssa, mikä on tärkeä osa sen ajankohtaisuutta ja panosta tieteellisesti tuotettuun uuteen tietoon. Palaan tähän kohtaan jäljempänä.

2.2. Menetelmät

Kuten edellä mainittiin, väitöskirjassa käytetään filosofista metodologiaa, jonka perustana on ajatus, jonka mukaan ”filosofia on työkalu, joka paljastaa oletukset ja etsii niihin käsitteellisiä ratkaisuja” (sivu 250). Väitöskirja on erinomainen esimerkki tämän metodologisen lähestymistavan voimasta ja arvosta.

Väitöskirjassa pyritään ylittämään rikosoikeuden henkilön ongelmien kuvailu ja tarjoamaan normatiivinen ratkaisu ongelmaan. Tämän normatiivisen osan tulisi olla ”vastuun ja rangaistuksen tasapuolinen käyttö” (sivu 25). Väitöskirjassa väitetään, että rikosoikeuden tulisi palvella vain yhtä tarkoitusta – positiivista yleispreventiota – joka perustuen näihin ehtoihin muodostaa ajatuksen henkilöstä. Tässä oikeutuksessa ”yhteiskunnan tulisi kuunnella luonnontieteitä ja oikeustieteitä” (sivu 25). Tämä johtaa ennaltaehkäisyyn ja ihmisarvon yhdistämiseen.

Väitöskirjassa todetaan, että esitetty teoria rikosoikeuden henkilöstä on ”yleinen, ei universaali” (sivu 28). Väitöstilaisuudessa kysyin väittelijältä tämänkaltaisen toteamuksen arvosta. Hän vastasi voimakkaasti. Hän esitti, että hänen

selityksensä oli merkityksellinen ja hyödyllinen joillekin yhteiskunnille sekä joillekin rikosoikeusjärjestelmille, mutta hän ei voinut väittää, että se otti huomioon kaikki rikosoikeusjärjestelmät, kuten Aasian maiden järjestelmät. Hän selitti myös, että joitakin tiettyjen järjestelmien yksityiskohtia on jätetty huomiotta, jotta selitys olisi yleisesti sovellettavissa. Tämä osoittaa aitoa pohdintaa filosofisesta menetelmästä, ja kun otetaan huomioon niiden maiden ja järjestelmien määrä, jotka kuuluvat länsimaisen liberaalin rikosoikeusjärjestelmän kategoriaan, se ennakoii väitöskirjasta syntyvän monografian laajaa lukijakuntaa ja merkitystä.

Väitöskirja paitsi on rikas ja valaiseva filosofinen tutkimus myös osoittaa vaikuttavaa tietoisuutta tällaisen menetelmän rajoituksista. Esimerkiksi väitöskirjassa tunnustetaan yhteiskuntahistoriallisen tutkimuksen (sosiohistorical scholarship) kritiikki oikeusfilosofisia lähestymistapoja kohtaan sekä rikosoikeuden ideaalityyppisten (ideal-type) lähestymistapojen rajoitukset. Kokemukseni mukaan tämä tietoisuus osoittaa sellaista tieteellistä kypsyyttä, jota harvoin löytyy väitöskirjoista.

Tässä pohdiskelevassa hengessä kysyin väitöksessä väittelijältä, mitä hän sanoo rikosoikeuden henkilön oletusten historiallisen ja sosiaalisen luonteen ymmärtämisen arvosta. Hän esitti, että filosofinen selostus on tarpeen, koska rikosoikeuden henkilön taustalla olevilla yleisillä ajatuksilla ei ole yhteistä historiaa. Tästä syystä väittelijä kehitti väitöskirjassa esitetyn käännekohdat-ajatuksen. Tämä ajatus viittaa ratkaiseviin hetkiin, jolloin ideat tulevat osaksi rikosoikeuden teoriaa (esimerkiksi 9/11-terrori-iskujen jälkeinen rikosoikeuden preventiivinen käänne). Tämä käännekohdat-ajatus on hyödyllinen käsite väitöskirjassa, ja mielestäni sen käyttö osoittaa väittelijän ajattelun ja analyysin hienostuneisuutta.

Väitöskirja yhdistää lähteitä muun muassa filosofiasta, yhteiskuntateoriasta, psykologiasta, neurotieteistä, historiasta, kriminologiasta, oikeustieteestä ja politiikan tutkimuksesta ottaen huomioon lähteitä kolmella kielellä (englanniksi, saksaksi ja suomeksi). Väitöstilaisuudessa kysyin väittelijältä, miten hän näkee filosofisten ja muiden tutkimusmenetelmien yhteensovittamisen väitöskirjassa. Hän antoi vakuuttavan vastauksen, jossa hän totesi, että filosofia on silta eri tieteenalojen välillä ja auttaa selkeyttämään käsitteitä, mikä on hyödyllistä myös filosofian ulkopuolella. Tämä vastaus osoittaa väitöskirjan tieteellisen avoimuuden. Lisäksi totean, että väitöskirjan pohjana oleva laaja lukeneisuus on yksi sen vaikuttavimmista piirteistä ja muodostaa erinomaisen pohjan teokselle.

2.3. Yleisiä kysymyksiä argumentista

Väitöskirja esittää rikosoikeuden henkilön poliittisen teorian (sivu 70). Siinä väitetään, että koska rikosoikeuden tavoitteiden määrittelyssä käytetään poliittista valtaa, rikosoikeuden henkilön näkökulmat ja ominaisuudet ovat luonteeltaan

poliittisia (sivu 35). Väitöskirja viittaa sekä rikosoikeuden henkilön sisäisiin ristiriitoihin, joissa sen ominaisuudet ovat ristiriidassa yhdenvertaisuuden periaatteen kanssa (sivu 67), että sen ulkoisiin ongelmiin, jotka koskevat sitä, miten rikosoikeuden henkilön ominaisuudet vertautuvat tieteeseen ja miten ne voidaan nähdä epätosina (sivu 67). Siinä väitetään, että rikosoikeuden henkilön ulkoiset ongelmat ovat vakavampia kuin sen sisäiset ristiriidat (sivu 127). Tämä johtuu siitä, että neurotiede, psykologia, psykiatria ja yhteiskuntatieteet kyseenalaistavat rikosoikeuden henkilön muodostavat rationaalisuuden, autonomian, tunnekontrollin, toimijuuden ja yksilöllisyyden ominaisuudet.

Väitöstilaisuudessa pyysin väittelijää kertomaan lisää tästä rikosoikeuden henkilön sisäisten ja ulkoisten ongelmien vakavuuden välisestä ristiriidasta, koska se liittyy omaan kiinnostukseen rikosoikeuden muuttuvista legitimointitarpeista. Väittelijä antoi erinomaisen vastauksen. Hän totesi, että tiede on paras työkalu, jolla voimme representoida todellisuutta, ja että vaikka rikosoikeus on normatiivinen järjestelmä, sen on otettava tiede huomioon lakia kehitettäessä (esimerkiksi oikeuttamis- ja anteeksiantoperusteet sekä muut puolustukset). Tämä vastaus viittaa yhteen arvioitavana olevan väitöskirjan arvokkaaseen osa-alueeseen – rikosoikeusteorian ja käyttäytymistieteiden sekä muiden tieteiden väliseen pohdittuun vuorovaikutukseen – ja tämä viittaa tutkimuksen ajankohtaisuuteen ja sen vetovoimaan kirjana.

Väitöskirjassa väitetään yhdessä rikosoikeuden henkilön erityisessä näkökulmassa, tieteellisessä objektissa, että poikkeavuus ei ole pelkästään normaalin vastakohta vaan ”edustaa erillistä käsitettä, joka on syvästi juurtunut sosiaalisiin normeihin” (sivu 165). Tässä väittelijä tunnustaa, että sosiaalis-normatiivinen kehys on suhteessa siihen, mitä pidetään poikkeavana. Tämä taas vaikuttaa siihen, miten yksilöitä havainnoidaan ja luokitellaan (sivu 165). Väitöstilaisuudessa kehotin väittelijää pohtimaan, miten rikoslaki vaikuttaa poikkeavuuden (esimerkiksi mielenterveysongelmista kärsivät, lapset ja niin edelleen) lainsäädännön ulkopuoliseen tai sosiaaliseen ymmärtämiseen, sillä tämä oli kysymys, jonka olin ottanut esille esitarkastuslausunnossani. Väittelijä antoi erinomaisen vastauksen: hän myönsi, että rikoslaki on yksi instituutio, joka vaikuttaa sosiaaliseen merkitykseen, tieteen ja epäilemättä muiden instituutioiden ohella. Vaikka tämä ei vähennä väitöskirjan yleistä vahvuutta, se voisi olla jotain, jota voitaisiin jatkokehittää väitöstutkimuksen pohjalta laadittavassa monografiassa.

Toisen rikosoikeuden henkilön erityisen näkökulman, sosiaalisen itsen, osalta väitöskirjassa todetaan, että tämä rikosoikeuden henkilön ulottuvuus on jäänyt osittain huomiotta rikosoikeuden teoriassa. Kuten väitöstutkimuksessa todetaan, liberaali rikosoikeus korostaa rikosoikeudellisen vastuun individualistista puolta (sivu 178) ja sosiaalinen itse on rikosoikeuden teoriassa alivoimainen (sivu 179). Mutta väittelijän mielestä tämä näkökulma on yleinen ajatus, joka liittyy kaikkiin muihin kategorioihin (sivu 179), ja sen pitäisi näkyä rikosoikeudessa, koska sosiaaliset kontekstuaaliset tekijät, kuten köyhyys, sukupuoli ja rotu,

voivat vaikuttaa tuomioon (sivu 179) ja rangaistukseen (sivu 181). Väitöskirjassa tunnustetaan kansalaisuus, tasa-arvo, sukupuoli ja ihmisarvo tämän sosiaalisen itsen ominaisuuksiksi. Mielestäni se, miten väitöskirja ottaa sosiaalisen itsen vakavasti, on erinomainen panos rikosoikeusteorian käsityksiin oikeudellisesta persoonallisuudesta.

2.4. Johtopäätökset

Rikosoikeuden henkilön deskriptiivisen teorian jälkeen väitöskirja esittelee normatiivisen rekonstruktion rikosoikeuden henkilöstä. Tässä väittelijä poistaa ristiriidat ja ongelmat ja rekonstruoi rikosoikeuden henkilön seuraavien oletusten pohjalta (sivu 212):

1. Johdonmukaisuus: yksi ominaisuuksien joukko ja minimalistinen rikosoikeus.
2. Positiivinen yleispreventio: rikosoikeus muokkaa moraalialia ja käyttäytymistä kohtelematta yksilöitä muiden päämäärien välineinä (palaan tähän tuonempana).
3. Syyherkkyys: rikosoikeuden henkilön on kyettävä ymmärtämään ja toimimaan syiden ohjaamana (faktuaalinen kyky todellisuudessa, IoR).
4. Normatiivinen autonomia ja ihmisarvo: vastuu ei saisi perustua pelkästään mahdollisuuden toimia toisin vaan oikeuteen päättää omasta elämästään (sivu 233).
5. Sosiaalinen konteksti: ajatuksena on sijoittaa yksilöt kontekstiinsa, mikä voi tarkoittaa sen tunnustamista, että joidenkin yksilöiden tulisi ymmärtää toimivan rajoittavissa olosuhteissa (esimerkiksi traumoja tai riippuvuuksia kokeneet). Sosiaalista kontekstia tulisi käyttää vain lievemmän kohtelun perustelemiseen, jotta konteksti auttaisi rikoksenteekijää (sivu 239). Jos rangaistus on edelleen asianmukainen, siinä tulisi korostaa tukea ja kuntoutusta. Tämä voitaisiin saavuttaa käyttämällä laajemmin alentuneen syyntakeisuuden käsitettä (sivu 239).
6. Tieteellinen tieto: riskinarviointien ja vaarallisuuden lisäksi tieteellisen tiedon tulisi määritellä ja rajoittaa rikosoikeuden henkilön oletettuja ominaisuuksia, joten syyherkkyyden tulisi perustua psykiatrian ja käyttäytymistieteiden havaintoihin (sivu 240). Esimerkiksi jos tiede osoittaa, että meillä ei ole vapaata tahtoa, tämän tulisi näkyä rikosoikeuden henkilössä.

Edellä todettu rakentaa rikosoikeuden henkilöä uudelleen vaikuttavalla tavalla ja edustaa toista väitöskirjan päävahvuuksista. Huomautan, että suuri osa rikosoikeusteorian tieteellisestä työstä rajoittuu dekonstruktioon eikä ulotu uudelleen rakentamiseen eli rekonstruktioon.

Keskitytään yhteen väitöskirjan johtopäätöksistä. Lain normatiivisen luonteen vuoksi rikosoikeuden henkilö ei voi perustua pelkästään tieteelliseen

representaatioon ihmisestä. Tieteellinen tieto tulisi kuitenkin ottaa laajemmin huomioon rikosoikeuden henkilössä – ei vain poikkeustapauksissa, kuten syyn-takeettomuudessa tai vaarallisuudessa. Väitöstilaisuudessa kysyin väittelijältä, miltä realistisempi, psykologinen ja psykiatriaan perustuva mielen teoria rikosoikeudessa näyttäisi, ja tiedustelin, että koska tieteelliset käsitykset itsestä ovat dynaamisia, voiko tämä aiheuttaa ei-toivottua epävakautta rikosoikeuteen. Väittelijä toisti, että hänen näkemyksensä mukaan yksilön keho ja mieli tulisi ottaa huomioon sekä normaaleissa että epänormaaleissa tapauksissa. Hän myönsi, että hänen näkemyksensä mukaan useammat yksilöt vapautettaisiin syyllisyydestä ja rangaistuksesta, koska useita ihmisiä ei katsottaisi rikosoikeudellisessa mielessä henkilöiksi. Kuten totesin esitarkastuslausunnossani, tämä johtopäätös on ristiriidassa vammaisten oikeuksia koskevan tutkimuksen vaatimusten kanssa, sillä se vaatii enemmän osallisuutta, ei vähemmän. Vaikka tämä ei vähennä teoksen yleistä vahvuutta, se tarjoaa tilaisuuden pohtia tätä kysymystä tarkemmin. Mahdollinen vastaus voisi olla, että rikosoikeuden roolia modernin liberaalin subjektin määrittelyssä tulisi radikaalisti vähentää.

Kun otetaan huomioon pohjoismaisen positiivisen yleisprevention mallin asema ja merkitys väitöskirjassa rikosoikeuden yleisen suunnan määrittelyssä, on aiheellista huomata, että se on väitöskirjan erottuva ja positiivinen piirre. Väitöskirjan mukaan positiivinen yleispreventio keskittyy moraalien ja tavan luomiseen sekä yksilöiden ohjaamiseen lainkuuliaiseen käyttäytymiseen ja se tarjoaa rikosoikeuden pääasiallisen tavoitteen. Kuten väitöksessä keskusteltiin, väittelijä avasi sitoutumisensa tähän tavoitteeseen ja väitti, että rikosoikeuden on keskityttävä ”parempien olentojen rakentamiseen” (lainaten Manuel Vargasia¹) ja kehitettävä oikeudenmukaisempia tai parempia tapoja ohjata ihmisiä. Väitöskirjaan perustuvassa kirjassa on mahdollisuus kehittää edelleen keskustelua positiivisesta yleispreventiosta (mukaan lukien sen siirrettävyys tiettyihin järjestelmiin), koska tämä piirre lisää kirjan kiinnostavuutta ja vetovoimaa rikosoikeuden teoriaa tutkivassa tiedeyhteisössä.

Väitöskirjan loppuosassa tarkastellaan normatiivisen teorian vaikutuksia rikosoikeuteen. Niihin kuuluu, että rikosoikeudellisia seuraamuksia käytettäisiin aidosti vain viimeisenä keinona (*ultima ratio*), täysi rangaistus varattaisiin vain niille, joilla on täysi vastuu, vastuun menettäminen tasapainotettaisiin ihmisarvon huomioon ottamisen kanssa, vaarallisuus tunnustettaisiin poliittiseksi päätökseksi eikä yksilön luontaiseksi ominaisuudeksi (sivu 255) ja rikosoikeudellisen vastuun ikäraja olisi korkeampi. Väitöstilaisuudessa mietin, kuinka tunnistettavissa rikoslaki olisi tämän uudelleenrakennuksen jälkeen – olisiko se liian supistettu, lähinnä symbolinen järjestelmä? Väittelijä vastasi, että hän piti ehdotuksia vähäisinä, koska ne voitaisiin ottaa käyttöön rikoslakijärjestelmissä.

1. Manuel Vargas, *Building Better Beings: A Theory of Moral Responsibility*. Oxford University Press 2013.

Tämä on arvionvarainen kysymys, mutta jälleen kerran, tämän kirjan tarkoituksia ajatellen, mielestäni olisi hyväksyttävää tunnustaa, että ehdotukset ovat radikaaleja, joissakin järjestelmissä enemmän kuin toisissa.

3. Väitöskirjan merkitys

Jotta voin vastata nimenomaan tohtorintutkinnon myöntämiskriteereihin, sisällytän osan esitarkastuslausunnostani tähän lopulliseen raporttiin.

Väitöskirja sisältää uutta tutkittua tietoa. Väitöskirja tarjoaa uuden näkökulman aiheeseensa, joka on (modernin liberaalin) rikosoikeuden henkilö. Se esittää hienostuneen analyysin rikosoikeuden henkilön konstruktioista, jolla on sisäisiä ja ulkoisia kasvoja. Laajan ja kattavan kuvailevan teorian jälkeen väitöskirja esittää vaikuttavan rationaalisen rekonstruktion rikosoikeuden henkilöstä.

Väitöskirja osoittaa tohtorikoulutettavan kriittistä ajattelua. Väitöskirja esittää vaikuttavan kriittisen arvion rikosoikeuden henkilöstä. Yksi esimerkki tästä on sosiaalisen itsen analyysi, joka on tyypillisesti paljon ohuempi käsite rikosoikeudellisen henkilöllisyyden filosofisissa lähestymistavoissa, jos sitä ylipäätään otetaan huomioon. Kaiken kaikkiaan väitöskirja on tulosta pitkäjänteisestä, kriittisestä sekä itsenäisestä ajattelusta ja analyysistä.

Väitöskirja osoittaa syvällistä perehtyneisyyttä alaan. Väitöskirja perustuu huolelliseen ja laaja-alaiseen lukemiseen rikosoikeudellisesta henkilöstä ja siihen liittyvistä aiheista. Väittelijä on integroinut materiaalia muun muassa filosofiasta, yhteiskuntatieteistä, psykologiasta, neurotieteistä, historiasta, kriminologiasta, oikeustieteestä ja politiikan tutkimuksesta sekä ottanut huomioon lähteitä kolmella kielellä (englanniksi, saksaksi ja suomeksi). Väittelijä osoittaa vankan tuntemuksen väitöskirjassa viitatuista aineellisista oikeusjärjestelmistä. Väittelijän perehtyneisyys aiheeseen on todella syvälinen.

Väitöskirja näin osoittaa tutkimusmenetelmien ja niiden soveltamisen hallintaa. Väitöskirjassa käytetään filosofista metodologiaa, jonka perustana on ajatus, että ”filosofia on työkalu, joka paljastaa oletukset ja etsii niihin käsitteellisiä ratkaisuja” (sivu 250). Tämän tyyppisen tutkimusmenetelmän hallinnan lisäksi väitöskirja osoittaa vaikuttavaa tietoisuutta menetelmien rajoituksista. Väitöskirjassa esimerkiksi tunnustetaan sosiohistoriallisen tutkimuksen kritiikki oikeusfilosofisia lähestymistapoja kohtaan sekä rikosoikeuden ideaalityyppisten lähestymistapojen rajoitukset.

Väitöskirja on tieteellisesti vakuuttava. Väitöskirja on vakuuttava kuvaus rikosoikeuden henkilöstä ja sen ongelmista, ja sen johtopäätökset ovat vakuuttavia. Väitöskirjassa tunnustetaan, että rikosoikeuden henkilön dekonstruktioista ei ole mahdollista siirtyä suoraan sen normatiiviseen rekonstruktioon. Väitöskir-

jassa käsitellään tätä hyödyntämällä ”deskriptiivisiä argumentteja normatiivisten teorioiden muodostamisessa” (sivu 17). Normatiivinen rekonstruktio on myös perusteltu ja johdonmukainen.

Väitöskirja sisältää perusteltuja tuloksia. Väitöskirjassa esitetyt johtopäätökset (tulokset) ovat perusteltuja ja moniulotteisia. Esimerkiksi väitöskirjassa tunnustetaan, että lain normatiivisen luonteen vuoksi rikosoikeuden henkilöä ei voida perustaa pelkästään tieteelliseen esitystapaan, vaan väitetään (vakuuttavasti), että tieteellisen tiedon tulisi paremmin vaikuttaa rikosoikeuden henkilöön eikä vain poikkeustapauksissa (sivu 242).

Väitöskirja osoittaa tieteellistä eheyttä ja kypsyyttä ja noudattaa tutkimuksen eettisiä normeja. Lisäksi väitöskirja osoittaa tohtorikoulutettavan hyvää reflekttiivisyyttä esimerkiksi suhteessa pohjoismaisen positiivisen yleisprevention mallin noudattamiseen, moraalien ja tapojen rakentamiseen sekä yksilöiden ohjaamiseen lainkuuliaiseen käyttäytymiseen sen sijaan, että keskitytään peloteprentioon (sivut 225–226), mikä osoittaa korkeaa tieteellistä kypsyyttä.

4. Lopullinen suositus

Yhteenvetona voidaan todeta, että kyseessä on erinomainen väitöskirja, joka tuo omaperäisen panoksen tietoon ja esittää syvällisen ja pohdiskelevan lähestymisen rikosoikeuden henkilöön. Se perustuu erittäin laajaan filosofiseen ja teoreettiseen aineistoon ja tarjoaa alkuperäisen ja vakuuttavan näkökulman merkittävään ja ajankohtaiseen aiheeseen rikosoikeuden teoriassa. Ehdotan tiedekunnalle, että tohtorin arvo myönnetään edellä mainituista syistä.

Arlie Loughman